

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ד / גליון קמו

ערש"ק פרשת מקץ ה'תשס"ז

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת פרשת מקץ, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קטו), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

845 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017/8

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור הא שבעת 'צרת בנימין' הקדים יעקב ההכנות ד"קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה" להתפילה לקב"ה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כה עמ' 227 ואילך)

יינה של תורה

"כל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב" – ביאור דברי רש"י אלו בעבודת האדם את קונו, באופן שמירת התבואה – לימוד התורה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כה עמ' 220 ואילך)

חידושי סוגיות

יביא מדרש הגמרא דיוסף פרע בית השחיטה, ויבאר דזהו רק מן הדרש וע"פ הפשט לא מצינו ששחט; יקדים דליכא לפרש שהי' מותר מהא דשחיטת נכרי מותרת קודם מ"ת; יסיק דלא הי' איסור באכילתו, ולא בהגשתו מדין לפני עיור, כיון דלפירוש הפשט לא קיימו השבטים כל הדינים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לה עמ' 181 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע בענין 'עבודת הביורורים'.

(אגרות קודש חלק ו עמ' רמח)

מקרא אני דורש

“מעתה אינכם חסרים אלא תפילה”

ביאור הא שבעת 'צרת בנימין' הקדים יעקב ההכנות ד"קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה" להתפילה לקב"ה

א. בפרשתנו מסופר אודות "צרת בנימין", כאשר יוסף דרש מאחיו להביא אליו את בנימין, ואילו יעקב חשש מאוד מפני ירידה זו של בנימין וסירב לשלחו. ורק כאשר כלו כל הקיציץ, והיו מוכרחים לרדת למצרים אל יוסף כדי לשבור אוכל, הסכים יעקב בלית ברירה שבנימין ילך עם אחיו למצרים.

ומספרת התורה שיעקב הורה לבניו איך להתכונן לירידה זו: "ויאמר אליהם ישראל אביהם, אם כן איפוא זאת עשו, קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה, מעט צרי ומעט דבש, נכאת ולט, בטנים ושקדים. וכסף משנה קחו בידכם, ואת הכסף המושב בפי אמתחותיכם תשיבו בידכם, אולי משגה הוא. ואת אחיכם קחו וקומו שוב אל האיש".

ומסיים יעקב בדבריו: "ואל-שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין וגו'". ומפרש רש"י, שבמלים אלו מתכוון יעקב להוסיף את ענין התפילה: "מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפילה; הריני מתפלל עליכם".

ולכאורה תמוה:

כשבאה עת צרה לאדם, יש לו לכל לראש להתפלל אל ה', ורק אחר כך לנסות לפעול בדרך

לקראת שבת

הטבע, וכפי שמצינו אצל יעקב עצמו כשרצה להינצל מעשו, שלכל לראש התפלל לקב"ה ורק לאחר מכן פעל בדרך הטבע, בשליחת דורון ובמלחמה וכו';

ואם כן אינו מובן, איך מתבטא יעקב בלשון כזו, כאילו התפילה היא רק דבר נוסף, דבר טפל, שבא לאחר כל הפעולות הטבעיות שיש לעשות – הבאת מנחה לאיש, כסף משנה וכו'. כאילו הפעולות הטבעיות הן העיקר, והתפילה היא כדי להשלים חסרון קטן וצדדי בלבד [“אינכם חסרים כלום – אלא תפילה”] ? !

ועוד יש להקשות:

מדוע אומר יעקב לבניו “הריני מתפלל עליכם” ואינו מורה להם שיתפללו בעצמם? הרי לעיל פירש רש"י (וירא כא, יז) ש"יפה תפילת החולה מתפילת אחרים עליו והיא קודמת להתקבל" – ואם כן, כיון שהם אלו הזקוקים לרחמים בבואם “לפני האיש”, מוטב שיתפללו בעצמם, ותהי' תפילתם מתקבלת יותר !

[ובאמת שאפשר הי' לתרץ קושיא זו האחרונה, שמי שזקוק כאן לרחמים הוא יעקב עצמו, שהוא דוקא זה שיסבול מהעדרו של בנימין (וכאמרו: “והורדתם את שיבתי ביגון שאולה”, “ואני כאשר שכלתי שכלתי”). ולכן דוקא הוא זה שצריך להתפלל. ולפי זה נפרש הלשון “הריני מתפלל עליכם” – לא שהתפילה היא על מחסורם של הבנים עצמם, אלא על פעולותיהם ומעשיהם בענין זה.

אבל סוף סוף, כיון שהם אלו שצריכים להסתייע על ידי התפילה, שיהי' להם רחמים בעיני האיש, הרי שיעקב הי' צריך להורות להם שלכל הפחות גם הם יתפללו].

ב. אלא יש לבאר:

קיים הבדל בין השקפת יעקב על המצב, לבין השקפתם של בניו: יעקב ראה בתביעה להביא את בנימין, צרה גדולה שבאה עליו (וכהמשך דברי רש"י כאן: “ומדרשו, מי שאמר לעולם די יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי: צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין”) – אולם לדברי בניו, השבטים, מדובר בהתרחשות טבעית. שאין לחשוש ממנה באופן מיוחד.

[אמנם, בינם לבין עצמם הודו השבטים שיש כאן דבר יוצא מן הכלל, “אבל אשמים אנחנו על אחינו . . על כן באה אלינו הצרה הזאת”, כעונש על מכירת יוסף – אבל כאשר דיברו עם אביהם לא יכלו להודות בכך, ולכן תיארו את המצב כמהלך טבעי גרידא].

ועוד זאת: יעקב חשש מאוד מפני הליכתו של בנימין בדרך, כיון שלדעתו יוסף אחיו נטרף בדרך, ולכן חשב שהדרך מסוכנת היא לבני משפחת רחל (ובפרט שגם היא עצמה אמם מתה בדרך. ואף שהיא לא מתה בגלל הדרך אלא בגלל שהקשתה בלידתה, הרי בפועל מתה בדרך וחזי לאצרופי ליוסף) – אולם השבטים ידעו את האמת שיוסף לא ניזוק בגלל הדרך, ואם כן, אין סיבה מיוחדת לחשש סכנה ביחס לבנימין אחיו.

לקראת שבת

ט

ולכן יעקב לא הורה לבניו להתפלל בעצמם, בבחינת "יפה תפילת החולה מתפילת אחרים" – כי הבחין שבעיני בניו אין המצב נחשב כצרה, אלא כענין טבעי רגיל שאינו דורש תפילה מיוחדת במינה.

וזהו שאומר יעקב לבניו – "אם כן איפוא": אם אכן כדברייכם, שאין זו צרה מיוחדת אלא התרחשות טבעית ורגילה, הרי בהתאם לכך יש לנהוג בדרכי הטבע – "זאת עשו קחו מזמרת הארץ", לפייס את האיש בדורון רגיל, "וכסף משנה וגו'".

ועל כך המשיך יעקב והוסיף, "ואל שדדי יתן לכם רחמים – מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפילה":

גם לשיטתכם על המצב, שהוא באופן ש"אינכם חסרים כלום", כיון שהכל יתיישב בנקל על ידי פעולות טבעיות של הבאת דורון וכו' – מכל מקום, גם במצב טבעי כזה צריך להוסיף תפילה (ובפרט שיעקב עצמו כן ראה בדבר שעת צרה מיוחדת), ולכן "הריני מתפלל עליכם".

יינה של תורה

'לשמר' את לימוד התורה

"כל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב"
- ביאור דברי רש"י אלו בעבודת האדם את קונו, באופן שמירת ה'תבואה' - לימוד התורה

א. עה"פ (פרשתנו מא, ח) "אוכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה" מפרש רש"י: "שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה מלירקב".

ויש ללמוד מתוכן דברי רש"י כאן הוראה בעבודת האדם את קונו:

דהנה, ה"תבואה" של יהודי, היא התורה שלומד (ראה סנהדרין מב, א ובתוד"ה ורב תבואות שם). וכאשר יהודי מקבץ אליו ריבוי תבואה (תורה), הנה שבכדי שיהי' קיום לתורתו צריך ל"נותנין בתבואה מעפר המקום". והיינו, דבלימוד התורה שלו צריך להיות ענין ה'עפר' - הביטול ד"ונפשי כעפר לכל תהיה". וכאמרם ז"ל (עירובין נד, א) "אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו".

וכדברי הגמ' בשבת (לא, א): "קבעת עתים לתורה... פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר, ואפ"ה, אי יראת ה' היא אוצרו, אין, אי לא, לא. משל לאדם שאמר לשלוחו, העלה לי כור חיטין לעלייה, הלך והעלה לו, א"ל עירבת לי בהן קב חומטון (ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתליע. רש"י), א"ל לאו, א"ל מוטב אם לא העליתה".

לקראת שבת

יא

ב. ובזה מוסיף רש"י הדגשה חשובה – שזה צ"ל "מעפר המקום", כלומר, מאותו המקום שהתבואה גדלה בו.

ובעבודת ה' היינו, דיכול האדם לחשוב: אמת הוא אשר בכדי שיהיה "פתח לבי בתורתך", שאהיה כלי ראוי לתורה, מוכרח שיהיה בי ענין הביטול, ש"נפשי" תהיה כעפר, אך די בכך שאהי "כעפר" בענינים אחרים, ולא בלימוד התורה:

כשמדובר אודות "תורתו", תובע הוא לעצמו את כבוד התורה – כאשר הוא מגיע למסיבה, דורש הוא שכולם יעמדו לכבודו, בקריאת התורה הוא תובע עבורו את העליה הכי חשובה וכדו'.

ולאידך, כשהתורה אומרת לו: "מצות עשה של תורה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אעפ"י שאינן יוצאי יריכו" (הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח), הנך מחוייב להרביץ תורה בנשמתך, בגופך, בממונך – אזי טוען הוא "ונפשי כעפר" – מי אני ומה אני, אינני חזק מספיק מבחינה רוחנית שאוכל לצאת ולהתעסק בהרבצת תורה, שהרי אני "כעפר" "שהכל דשין בו", והסביבה בחוץ עלולה להשפיע עלי באופן שלילי, ממילא מוכרח אני להישאר נעול בד' אמות מצומצמות – ואפילו לא לצאת טפח חוצה להם, אל בני משפחתו, יהודים בשכונתו, בעירו וכדו'.

ולזה אמרינן לי', דה"עפר", הביטול, צריך להיות "מעפר המקום" – בלימוד התורה:

התורה היא הרי חכמתו של הקב"ה, שהיא הרי נעלית לגמרי משכל הנברא. ולכן, כדי שהנברא יקלוט את תורתו של הקב"ה כדבעי, חייב להיות "ברכו בתורה תחילה" (נדרים פא, א. ובר"ן שם ד"ה דבר זה) ב"מ פה, ב. וראה ב"ח לטאו"ח סמ"ז (ד"ה ומ"ש דאמר) עיי"ש היטב), דכאשר הוא לומד תורה, הוא תחילה מבהיר לעצמו שידע כדרוש על נותן התורה, והוא דואג לכך שהתורה תפעל עליו יראת ה' נותן התורה (ואהבתו), עוד יותר מלפנ"כ.

ג. יתירה מזו: היות והתורה היא חכמתו של הקב"ה הרי מובן, שכדי שיוכל 'להחזיק' בתוכו את תורתו של הקב"ה, לא די בתחושה של "ונפשי כעפר לכל תהיה" קודם הלימוד או בעת הלימוד, רק צ"ל "ונותנין בתבואה המקובצת מעפר המקום", שגם בתורה שכבר 'נאספה' ונלמדה, צ"ל ענין הביטול:

יש לזכור תמיד ש"נתן לנו את תורתו", וש"נותן התורה" לשון הווה! – שכאשר הוא לומד איזה ענין, "אפילו אות אחת" בתורה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו (תדא"ר רפי"ח). ונדרש ממנו שבשעת מעשה יהיה "באימה וביראה וברתת ובזיעה" (ברכות כב, א) – וממילא, לא יתכן אצל אדם נורמלי שילמד תורה על מנת לקנות, או אפילו ע"מ להתכבד בקלון חברו ("ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם"), או אפילו סתם להתכבד.

ואזי ה"ה "מעמיד את התבואה מלירקב" – מובטח לו שתורתו תשתמר וכדבעי.

חידושי סוגיות

בדיני שחיטה אצל השבטים

יביא מדרש הגמרא דיוסף פרע בית השחיטה, ויבאר דזהו רק מן הדרש וע"פ הפשט לא מצינו ששחט; יקדים דליכא לפרש שהי' מותר מהא דשחיטת נכרי מותרת קודם מ"ת; יסיק דלא הי' איסור באכילתו, ולא בהגשתו מדין לפני עיור, כיון דלפירוש הפשט לא קיימו השבטים כל הדינים

"ומכוח טבח והכין"

(פרשתנו מג, טז)

א.

יקדים דהא דשחיטת יוסף כשירה היתה אינו לפשטות הכתובים

גרסינן במס' חולין (צא, סע"א. וכ"ה בתיב"ע עה"פ) "מאי דכתיב (פרשתנו מג, טז) וטבוח טבח והכין¹ פרע להן בית השחיטה, והכין טול גיד הנשה בפניהם". ובפרש"י שם: "פרע להן בית השחיטה – שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל², לפי שבני יעקב שומרי מצוות היו (ראה ויק"ר פ"ב, יו"ד. וראה פרשת דרכים ובית האוצר בתחלתו. וש"נ), דאע"פ שלא נתנה תורה מקובלין היו מאבותיהם".

באבר מן החי (רש"י וישב לז, ב. מתנחומא וב"ר שם) לא רצה שיחשדו אותו (אפילו) בבשר נחירה. וראה לקמן הערה 29.

(1) ראה הג"ה על גליון הש"ס דפוס ווילנא.
(2) צע"ק ההדרגשה "אני אוכל", ולא שלא להאכיל את אחיו בשר נחירה (וברש"י בע"י הגירסא "אנו אוכלים"). ואולי י"ל כי תמורת זה שהוא חשדן

לקראת שבת

יג

והנראה בזה, דזהו פירוש הכתובים ע"פ דרש הגמרא, אמנם באם נלמד הכתובים כפשוטם ע"פ מה דפירש רש"י על התורה – יש לפרש בהכתובים בדרך אחר, דלא היתה שחיטה זו כשרה לדינא, דהנה, בפירושו עה"ת כתב: "וטבוח טבח והכן – כמו ולטבוח טבח ולהכן, ואין טבוח לשון ציווי שהי' לו לומר וטבח", ולא הזכיר אפילו ברמזו הא דשחיטה זו כשירה היתה³.

ועד"ז לא פירש ורמז לעיל (ויצא לא, נד) מ"ש (גבי יעקב ולבן) "ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם" שהיתה שחיטה כשרה⁴. אבל בפשטות י"ל, דרק לעיל (תולדות כז, ג⁵) גבי יצחק שנדגש "שא נא כליך", ד"שא" הוא "ל' השחזה". . חדד סכינך ושחוט יפה שלא תאכילני נבילה" (כפרש"י שם), שזהו הפירוש דלשון זביחה וטביחה, ידעינן שאצל האבות (כולל יעקב) היתה שחיטה כשרה. ורק מזה ילפינן אף לשחיטת יעקב, ולכך לא נתפרש ברש"י על הכתוב דיעקב. אמנם גבי השבטים, נראה דאין מוכרח בפירוש הכתובים הא דקיימו כל הדינים, כדלקמן.

ובהקדים, דבנדוד הרי אמר יוסף "לאשר על ביתו" לטבוח, וא"כ ה"ז שחיטת נכרי⁶, שגם אם נעשתה כדין (וישראל עומד ע"ג) שחיטתו נבילה (משנה חולין יג, א⁷). ויש להעיר בזה, דבתיב"ע מפרש שהממונה על ביתו הי' מנשה, ובבחי מפורש "צוה זה למנשה בנו שהרי בני יעקב נזהרים היו על השחיטה", אבל רש"י לשיטתו שלא היתה שחיטה כשירה ולא ראה לפרש שהממונה על ביתו (שבכתוב זה) הוא מנשה⁸ (ע"ד שפי" לעיל (מכ, כג. וכו"ה בתיב"ע שם) "שהמליץ בינותם – זה מנשה בנו"), כי בפשטות הי' זה מצרי, כפשטות הענין.

ב.

ידחה הסברא דשחיטה זו היתה פסולה מדין שחיטת נכרי

אמנם, לכאורה הי' מקום לומר שהיתה שחיטה כשירה (אף שהשוחט הי' מצרי), בהקדם המבואר במ"א⁹ בהא דקיימו האבות כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנחלקו המפרשים (ראה פרשת דרכים ובית האוצר שבהערה 5. וש"נ) אי יצאו האבות מכלל בני נח או לא יצאו מכלל ב"נ – שע"ד הפשט מסתבר לומר שקיום כל התורה ע"י האבות הי' חומרא שקיבלו על עצמם, ואין בכלל (ובכח) קבלה זו להפקיעם מדין ב"נ (והלשון "גירות" שמצינו אצל האבות היא רק

(5) ולהעיר מרש"י וירא כב, ו.

(6) וראה חדא"ג מהרש"א (הובא לקמן ס"ג), חי' חת"ס ועוד חולין שם.

(7) וראה לקמן בפנים ובהנסמן שם.

(8) והוא היפך הפשט – שהרי הי' אז קטן (ראה דעת זקנים מבעה"ת פסוק יז. ועוד).

(9) לקו"ש ח"ה ע' 143 ואילך.

(3) זה שרש"י לא פי' ש"והכן" קאי על נטילת גיד הנשה י"ל כי (ע"ד הפשט) זה יכול כאו"א ליטול בעת אכילתו. אבל עדיין מקום לפרש שקאי על שאר הכנות הדרושות (כמו מליחה כו). ובבחי כאן "והכן זה ניקור חלב".

(4) ומ"ש שם "שחט בהמות למשתה" י"ל כוונתו לשלול שלא הי' לקרבן (רא"ם שם).

לקראת שבת

בנוגע להוסיף על הנהגת ב"ג – ע"ד שם המושאל (רש"י לך יב, ה10).

ועפ"ז י"ל דהפסול של שחיטת נכרי (כשנעשתה כדין) לא שייך לפני מ"ת, כיון שהאבות לא יצאו מכלל בני נח (ראה גם בית האוצר שם אות יט). וא"כ יוסף שצוה "לאשר על ביתו" שישחט כדין, שחיטתו כשירה אף שהוא מצרי.

אבל דוחק קצת לומר שהאיש המצרי שעל בית יוסף הי' בקי בדיני שחיטה ורגיל בשחיטה שלא ידרוס וכו', ותו, הא לכמה דיעות (ראה נ"כ הרמב"ם הל' שחיטה פ"ד הי"ב), עיקר הפסול של שחיטת נכרי הוא להיותה שחיטת עכו"ם, כלשון המשנה חולין שם (והפסול בשחיטת נכרי שאינו עובד ע"ז הוא רק מדרבנן), ופסול זה שייך גם לפני מ"ת¹¹, שהרי המצרים עובדי ע"ז הי'12.

יתירה מזו: ע"ד הפשט – אין מקום לפרש שצוה יוסף לשחוט כדין (והממונה על ביתו הי' מנשה) – כי בין כך לא היו אחיו יכולים לאכול מטבח זה, שהרי הם לא ידעו שהוא יוסף, ולדעתם הי' (יוסף ו)השוחט עכו"ם.

[ובמהרש"א (חולין שם) מבאר שזהו דיוק ל' הגמ' "פרע להם בית השחיטה", ד"אם הי' שוחט אחד מבית יוסף אפי' לפניהם לא הי' מועיל כיון דשחיטת עכו"ם פסולה אפי' בעומד ע"ג, ופרע להם בית השחיטה היינו שיניח אותן שיפרעו להן בעצמן", ומציין לדבריו בחידושי הלכות, ששם מחלק בין לשון "וטבוח" ול' "והכין", ד"וטבוח אינו לשון ציווי¹³, והיינו שלא צוה לאשר על ביתו לשחוט, אלא שיניח אותן לשחוט.

אבל בפרש"י עה"ת אין כל רמז לזה, והרי אין זה כלל לפי פשוטו של מקרא, שאחי יוסף הם ששחטו זבח זה].

ויש לומר יתירה מזו, שגם ליוסף אסור להאכיל את אחיו מטבח זה. דאף שנשחט כדין, מ"מ, כיון שהם חושבים שהוא נבילה, הרי אם יאכלוהו צריכים כפרה (כמפורש בגמ' (נזיר כג, א) "מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה טעון כפרה וסליחה", וגם ע"פ פשוטו של מקרא כן הוא, כפרש"י עה"פ (מטות ל, ו) (מנזיר שם)) "וה' יסלח לה" – "במה הכתוב מדבר, באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה כו' זו היא שצריכה סליחה") – וא"כ גם יוסף אסור להאכילם בשר זה מצד "לפני עור" (ראה תוד"ה דמחיל קידושין לב, א14).

13) ומציין לפרש"י כאן. וי"ל שכונתו רק לזה ש"וטבוח אינו לשון ציווי", אבל בנוגע ל"והכין" הרי ברש"י כאן שפירושו "ולהכין", משא"כ לפי' התוס' שם (ע"ד ההלכה) שהוא ל' ציווי. ואכ"מ.

14) אבל יל"ע להסברא (דלקמן בפנים) שהותר להם בשר זה מפני אימת המלכות – אם יש בזה לפני עור, כיון שלדעתם אוכלים בהיתר (מפני האונס),

10) וראה בפרטיות לקו"ש שם ובהערות.

11) וראה השקו"ט בבית האוצר שם, איך אכל יצחק משחיטת עשו, שפירש לע"ז (רש"י תולדות כה, כז).

12) אלא שבזה י"ל שהממונה על ביתו דיוסף לא הי' עובד ע"ז (ולכאורה הי' מפורסם לכל שיוסף לא עבד ע"ז). וראה הערה 18.

לקראת שבת

טו

וי"ל שגם מהאי טעמא לא פרש"י שהיתה כאן שחיטה כשירה, כיון שאין זה מועיל כלל להתיר בשחיטה לשבטים.

ג.

יבאר ההיתר דשחיטה זו לדינא, ע"פ המתפרש מפשטות הכתובים ולא בדרך הדרש

ובהא דאכלו השבטים מבשר זה, אף שהי' אסור, י"ל שלא הי' איסור באכילת הבשר כי היו מוכרחים בזה מצד יראת המלכות (וע"ד מ"ש במהרש"א (שבת קלט, א ד"ה ולקדקד) לענין "וישתו וישכרו עמו" (פרשתנו מג, לד), שבאותו יום שתו יין עם יוסף – אף שהם חשבוהו לנכרי והוי סתם יינם שאסור (מדרבנן) – אלא ש"מפני אימת המלכות" הותר). ועוד י"ל (בדוחק עכ"פ), שבפועל לא אכלו השבטים מהטבח שהושם לפניהם¹⁵. ובכתוב שם נאמר רק "וישימו גו" ולא נזכר שאכלו כ"א רק "וישתו וישכרו עמו".

וואף שנאמר התם "וישימו גו" ולמצרים האוכלים אתו לבדם כי לא יוכלון המצרים לאכול את העברים לחם כי תועבה היא למצרים", ובפרש"י "ואונקלוס נתן טעם לדבר", וז"ל התרגום "ארי בעירא דמצראי דחלין לי, עבראי אכלין" (שהעברים אוכלים צאן שהוא יראתם של המצרים¹⁶) – ומזה משמע, שאחי יוסף אכלו אז¹⁷ בשר צאן – בדוחק עכ"פ י"ל שלא אכלו בפועל, והתרגום בא רק לבאר הנהגת עורכי השלחן, הטעם ל"וישימו גו" ולמצרים גו' לבדם" (שלא ישבו לאכול עם העברים), ולא מדבר ע"ד אכילת השבטים בפועל¹⁸].

אבל עדיין אין בזה לתרץ הנהגת יוסף, מהיכי תיתי הותר לו לשים לפניהם בשר נבילה, הא יש בזה משום "לפני עיור"?

בלפי האמת הי' שחוט כדין. (15) ובנוגע ליוסף עצמו יש לפרש כן באופן מרווח, שלא אכל מטבח זה, דפשטות ל' הכתוב "וטבוח טבח והכן כי אתי יאכלו האנשים" הוא, שהטבח הוא בשביל האנשים, ואין ראי' מזה מהו מאכלו של יוסף. ובפרט ש"וישימו לו לבדו ולהם לבדם" (שם, לב). (16) ראה גם רש"י ויגש מו, לד. וארא ח, כב. (17) ראה רד"ק ואברבנאל שם, שהמצרים לא אכלו

שלי". ומ"ש (שם מו, לד) כי "תועבת מצרים כל רועה צאן" – י"ל כי היו רועים גם צאן דדחלין לי'. וראה רש"י בא (יא, ה בסופו) שעבדו לבכור וואף ששם נאמר "וכל בכור בהמה" – בפשטות כ"ה בכל המינים, גם בצאן. ולהעיר מרש"י בראשית ד, כ: לרועי בהמות. . מרעה צאנון. ואכמ"ל בה.

(א) ופשוט שהיו "בעירא דלא דחלין לי", וכמפורש בפרש"י וישב (לו, לו) "שר הטבחים – שוחטי בהמות המלך" (דלא כהתרגום, ראב"ע ורמב"ן שם), וכמ"ש במפרשים (רא"ם וריב"א שם. מושב זקנים (מבעה"ת) שם לט, א. ועוד). ואפילו בצאן – ראה רש"י ויגש (מז, ו) "על צאן

לקראת שבת

ולכך נ"ל דע"פ פשוטו של מקרא לא מצינו להכריח מן הכתובים שגם השבטים, בני יעקב, קיימו כל התורה כולה עד שלא ניתנה. ורק אצל האבות הביא רש"י עה"ת להכריח מן הכתובים דקיימו כל התורה כולה, וכמ"ש שאברהם קיים אפילו גזירות דרבנן (תולדות כו, ה), וכן ביעקב (ר"פ וישלח ל, ה) כ' "ותרי"ג מצות שמרתי" 19 – אבל בנוגע לשבטים לא נזכר בפרש"י עה"ת בשום מקום²⁰ שהיו נזהרים בשמירת תרי"ג מצות.

ואדרבה: רש"י מביא בפירושו עה"ת (וישב לו, לה) (דעת ר' יהודה) ש"אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום", שלדיעה זו לא היו נזהרים בכל תרי"ג מצות שהרי נשאו אחותם²¹; ואפילו לדעת ר' נחמ"י (שמביא רש"י כפירוש שני) שנשי בני יעקב "כנעניות היו", ובמ"א²² נת' שא' מטעמי ר"ג שחולק על ר"י הוא לפי שמהדר אכבודם של ישראל ולא נראה לו לומר שהשבטים לא היו נזהרים באיסור אחות – מ"מ, לא נזכר בפירוש בפרש"י שהיו נזהרים בקיום כל התורה כולה.

ואע"פ שהסברא נותנת, שכיון שיעקב שמר כל התרי"ג מצות כאברהם בטח שגם הוא "צוה את בניו ואת ביתו אחריו" לשמור "דרך ה'"²³, והשבטים שמרו תרי"ג מצוות – אולי יש לומר, שהי' זה רק בהיותם בבית יעקב (בסמיכות אליו)²⁴.

כלומר: ע"ד הפשט, הגדר דקיימו האבות כל התורה כולה עד שלא ניתנה הוא חומר, שקיבלו האבות ע"ע (כנ"ל), ואין זה מחייב²⁵ את השבטים וזרעם אחריהם להתנהג כמותם, וכמפורש בעמרם שנשא יוכבד דודתו (וארא ו, כ). ולכך לא הזכיר זה רש"י כלל (בנוגע להשבטים).

ועפ"ז מתורץ בפשטות איך הכין להם יוסף טבח זה שלא נשחט כדין, כי יוסף חשב שלא

22) לקו"ש ח"ה ע' 186 ואילך. שם ע' 266 ואילך.

23) ע"ד לשון הכתוב באברהם (וירא יח, יט). ולהעיר מרש"י וישב (לו, ג), ויגש (מה, כז), ויחי (מח, א). ועוד.

24) ע"ד באתרי' דרב כרב (שבת יט, ב). – ובחי' חת"ס חולין שם (צא, א) שהשבטים לא שמרו כל התורה בחו"ל (ע"ד מ"ש הרמב"ן תולדות כו, ה). וראה גם שו"ת בית אפרים בהקדמתו לחלק יו"ד.
25) להעיר ממושב זקנים פרשתנו מג, כו. תפארת ישראל (למהר"ל) פ"כ. שו"ת הרמ"א ס"י.

19) וביצחק מביא ששמר שחיטה (כנ"ל ס"א), וכן פסח (רש"י תולדות כז, ט). ועוד.

20) ברש"י ויחי (מח, ט) "שטר אירוסין ושטר כתובה". אבל ראה בארוכה לקו"ש חלק ל ע' 243 ואילך, שאין כוונת רש"י לאירוסין כו' שלאחרי מ"ת. ע"ש.

21) ולכאורה כללות מעשה יהודה ותמר יוכיח (ראה מגיד משנה הל' אישות פ"א ה"ד). – וברבותינו בעה"ת וישב (לח, יז) ועוד, שבא עלי' ע"י קידושין. ואינו לפי פשוטו של מקרא כלל. אלא י"ל שע"ד הפשט אין ראי' ממעשה אחד כו'. ואכ"מ.

לקראת שבת

זו

היו נזהרים בבשר נחירה²⁶. ובפרט ע"פ פרש"י לעיל²⁷ שיוסף הי' חושד את אחיו באבר מן החי, וא"כ אם חשד אותם במה שנצטוו, כ"ש שאין זהירים במה שלא נצטוו.

ד.

ידחה הביאור דהכתוב בא לומר שהי' בשר נחירה ולא אבר מן החי, ויבאר מה דלא קשה
מה שהוצרך הכתוב לומר "ומכוח טבח והכין"

והנה כ"ז מתרץ רק השאלה איך אכלו השבטים מטבח זה (ואיך הכינו יוסף עבורם), אבל עדיין ק"ק פי' הדגשת הכתוב "וטבח טבח והכין" בלא דרשת הגמרא, דהא מצינו כמ"פ בתורה ע"ד עריכת סעודות, ולא נתפרשו פרטי ההכנות לסעודה, וכמו גבי לוט "ויעש להם משתה גו"²⁸ (וירא יט, 28), וכן אחרי לידת יצחק "ויעש אברהם משתה גדול" (שם כא, ח) ועוד.

[ואינו דומה להאריכות בריש פרשת וירא (יח, ו-ח) "וימהר אברהם גו' מהרי שלש סאים קמח גו' ויקח בן בקר גו' ויקח חמאה גו'" – כי שם כוונת הכתוב להדגיש גודל הכנסת אורחים של אברהם אבינו וטרחתו בזה, וגם שנתן להם מן המובחר כו', כפרש"י שם (שם, ט) "ג' פרים כו' להאכילן ג' לשונות בחרדל"].

ומ"ש גבי יעקב ולבן "ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם", כמובא לעיל (ובפרש"י "ויזבח יעקב זבח, שחט בהמות למשתה") – ולא נאמר בקיצור "ויקרא יעקב לאחיו לאכל לחם" (כל דבר מאכל קרוי לחם. רש"י שם) – י"ל בפשטות, דכיון שיעקב שמר כל תרי"ג מצות, הוצרך הכתוב להדגיש שיעקב זבח בהמות, דאל"כ לא הי' אוכל מזבחים שזבחו "אחיו" ("אוהביו שעם לבן". רש"י שם).

לכאורה י"ל שהוזהק לזה כי לולא זה לא היו אוכלים את הבשר מחשש אבר מן החי, ולכן אמר "וטבח", שהוא בשר נחירה²⁹. אבל קשה קצת, כי גם השבטים ידעו ע"ד שר הטבחים של פרעה (וישב לו, לו), שענינו שר של "שוחטי בהמות המלך" (רש"י שם³⁰), וא"כ בטח שגם אצל יוסף הי' כן, שטבחו בהמות (ולא הי' בשר מן החי).

ויש לומר, דבפירוש פשט הכתובים לא יוקשה מעיקרא מה שנאמר זה בהכתוב, ובהקדם

עמדו אז לפניו – שם, טו). ומ"ש אח"כ (שם, כה) "כי שמעו כי שם יאכלו לחם", אין הכוונה שרק אז שמעו זה (ראה תיב"ע שם), אלא זהו טעם על הכנת המנחה אז, כיון ש"שמעו (מכבר) כי שם יאכלו לחם".

(30) ראה גם חדא"ג מהר"ל ובאר שבע חולין שם (לפי' התוס' ש"פרע להו בית השחיטה היינו נחירה"). חי' הר"ן שם.

26) ראה ע"ז מושב זקנים שם. וראה פי' הבי' בתוס' חולין שם ד"ה כמ"ד. וראה הערה 24.

אבל ראה מפרשי רש"י לוישב לו, ב. ואכ"מ.

27) וישב שם. וראה הערה 2.

28) (ומ"ש שם "ומצות אפה" – כי "פסח הי"י" (רש"י שם)).

29) ועפ"ז צ"ל שהשבטים שמעו (והבינו) דברי יוסף (לאשר על ביתו) "וטבח טבח והכין" (והרי

לקראת שבת

המסופר שם, דבנהגת יוסף עם אחיו, מצינו דברים הפכיים: נאמר (פרשתנו מב, ז) "ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות", שהטעם בפשטות להנהגה זו הי' ³¹ כדי לבחון אותם אם מתחרטים על מכירתם אותו (וכפי שמצינו שע"י הדו"ד עמהם הביאם לכך שאמרו "אבל אשמים אנחנו גו' ויען ראובן גו'" (שם, כא-כב));

אבל לאורך מצינו שאע"פ שלכתחילה אסר יוסף את שמעון, הי' זה רק "לעיניהם, וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקוהו" (רש"י שם, כד) (ובודאי שכאשר חזרו למצרים סיפר להם שמעון כ"ז), וגם עתה הביאם אל ביתו לאכול אתו (וכאשר עלה על דעתם שזה רק "להתגולל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אותנו לעבדים גו'" (מג, יח), הבטיח להם האיש אשר על ביתו שאינו כן, אלא "שלום לכם" (שם, כג)), ויוסף עצמו אכל עמהם, עד ש"וישתו וישכרו עמו", כמו שהובא לעיל.

ויש לומר שיוסף רצה שכאשר יתוודע אל אחיו יאמינו לו, ולכן עשה כמה דברים כדי שאח"כ יתברר להם שכל מעשיו היו לרמז להם שהוא יוסף ומתנהג עמהם כאח. וזהו גם הטעם שאמר "וטבוח טבח והכין", שמכין עבורם סעודה מיוחדת, שזהו אות לחיבה יתירה.

ויש להוסיף עוד: נוסף על הנהגה באופן של קירוב, מצינו שיוסף עשה כמה דברים שאחיו יחשדו שהוא יודע מי הם. וכמו זה שהושיב אותם לפניו "הבכור בכורתו גו'" (שם, לג³²) (ומנאם לסדר תולדותם, כפרש"י) עד ש"ויתמהו האנשים איש אל רעהו" (שם).

וזהו גם הטעם לאמירת "וטבוח טבח והכין", שהדגיש ענין של "וטבוח": ענין הטביחה כהכנה לאכילה היא הנהגה חשובה שיש בה פרטים שתהי' שחיטה יפה, משא"כ בב"נ שאין מקום להדגיש הטביחה כשלעצמה, כי אינה אלא הכנה להאכילה.

וזו היתה כוונת יוסף באמרו "וטבוח טבח והכין", שנקט לשון כזו לרמז להם שהוא יודע מהנוהג בבית יעקב שיש צורך להזהיר במיוחד על אופן טביחת הבהמה.

31) ראה הערה 18 – בשוה"ג.

ולעיר מרש"י שם, יד.
33) וראה גם רש"י שם, ז.

32) ראה בארוכה אברכנאל (ועוד) פרשתנו שם.

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מליובאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

עבודת הבירורים

"מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ כתיב, השי"ת מכונן מצעדי הגבר לפי שהוא ית' חפץ אשר דרכו – דרך ה' – יושלם, ואדם מהו אשר יאמר בזה הנני חפץ ובזה אינני חפץ"

ב"ה כ"ז אדר תש"ב

ברוקלין

שלום וברכה!

במענה על מכתבם בשאלה איך להתנהג בענין התעוררות לחיזוק היהדות עם אלו שמזדמן להם להפגש במסעיהם בענייני משא ומתן.

ראשית כל הנני להביע את שמחתי מכללות עבודתכם בענין זה ושאיפתכם לעבוד בזה, כי האמת הגמור הוא שמד' מצעדי גבר כוננו וכל ענייני ההילוכים והנסיעות של איש ישראל בעיירות וכפרים וישובים שונים הם רק בשביל כוונה פנימית בעבודת הבירורים, כי במקום שהולכים לשם צריכים לברר שם איזה בירורים, במקום זה מתפללים מנחה ובמקום שני מתפללים ערבית. במקום אחד מברכים ברכת שהכל או ברכת מזונות ובמקום פלוני מדברים איזה דבר תורה או מתנהגים במדה טובה, ומסבב כל הסיבות ית' מסבב סיבות שונות אשר איש ישראל – שכל ענין ירידת נשמתו למטה הוא בשביל הבירורים – יבא למקום שהוא לעבוד עבודת הבירורים.

לקראת שבת

החסיד שנשלח לסחור בחברת עמיהארץ

בתחלת ימי נשיאותו של אדמו"ר הזקן זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע הי' על הגבול שבין פולין ורוסיה בכפר ליליעקווינא הסמוך כחמש עשרה פרסאות לעיר רודניא. מהכפר ולפניה – מדינת פולין ומליליעקווינא ולחוץ – בדרך המלך ההולכת לעיר סמאלענסק – רוסיא.

בעת ההיא הי' עיקר מושב היהודים במדינת פולין ומיעוטם במדינת ליטא, אבל במדינת רוסיא הפנימית – בפלך סמאלענסק – היו רק משפחות בודדות של יהודים ורובם מעמי הארץ העוסקים במלאכת הנפחות וכדומה במלאכות המתיחסות לעבודת האדמה והיו אנשי כפר, וגם אזרחי הערים – בעת ההיא ובחבל מדינה ההיא – חיו חיי כפר.

אחד מחסידי הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, ר' יוחנן זאב מהעיר האראדאק שהי' בעל צורה למדן מופלג ובקי בכמה מסכתות בעל פה עם פרש"י ותוס', בעל דעה רחבה בידעת תורת החסידות, והעולה על כולנה בעל עבודה ובעל מדות טובות ועסקן רוכל בכפרים ובחצרות האדונים בעלי האחוזות ומתפרנס בריוח והי' מפריש סכומים הגונים לצדקה.

פעם אמר לו הוד כ"ק אדמו"ר הזקן שיעשה מהלכו בדבר מסחרו מעבר לגבול במדינת רוסיא בפלך סמאלענסק.

כל יהודי פולין ידעו אשר מדינת רוסיא בכלל היא מדינה גסה ופלך סמאלענסק בפרט הנה רובו גוים ורק משפחות אחדות יהודים גרים שמה וגם המה נתגשמו כל כך עד שאי אפשר להכירם כי במלבושיהם ואורחות חייהם היו כאזרחי הארץ ההיא.

החסיד רי"ז עשה כדבר הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, אבל הילוכו זה העציבו ביותר, כי תמורת זה שכשהי' עובר בכפרים שבסביבות וויטעבסק והאראדאק הי' מוצא הרבה בתי ישראל בכפרים ומלונות שעל פרשת דרכים והי' מתאכסן אצלם ועוסק בתורה ולפעמים הי' פוגש גם בכך תורה וגם בבני גילו החסידים ועל הרוב הי' חוזר על ש"ק לביתו או הי' שובת באחת העירות במסיבת בני גילו החסידים ובהילוכו זה הלך כחמישה חדשים וחג השבועות חגג בסמאלענסק במסכת אנשים בורים ועמי הארץ וכשבא בחדש אלול להוד כ"ק אדמו"ר הזקן ויביא אתו את צרור הכסף – סכום גדול – שהפריש לצדקה מאשר הרויח בדרך הילוכו זה – פי חמש ויותר מאשר הי' מרויח בהילוכיו הקודמים – ויתמרמר מאוד על מצבו ויבך במר נפשו על העבר שהי' במסכת בורים ועמי הארץ ויתחנן על נפשו לפוטרו מעבודה קשה זו ולהתיר לו לסחור כבתחלה בחבל של יהודים.

"מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ"

ויענהו הוד כ"ק אדמו"ר הזקן קשות, מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ כתיב, השי"ת מכונן מצעדי הגבר לפי שהוא ית' חפץ אשר דרכו – דרך ה' – יושלם, ואדם מהו אשר יאמר בזה הנני חפץ ובזה אינני חפץ.

לקראת שבת

כא

אחר חג הסוכות שוב עשה החסיד רי"ז את הילוכו מעבר לגבול כבתחלה, ולהיות השלג רב והקור גדול הוכרח להתעכב בכמה מקומות כשבועים ויותר, והיהודים שהתאכסן אצלם היו פנוים ממלאכתם וישם על לבו לשוחח עמהם ועם בני ביתם להורות להם את דיני התורה לעוררם על מידות טובות וה' הצליח לו ובמשך החורף כבר היו לו כמה בעלי תשובה.

וכשבא להוד כ"ק אדמו"ר הזקן בתחלת ניסן ה' שמח וטוב לב מעבודתו הגדולה אשר הצליח בה, ובתרומת פרנסתו לצדקה אשר מסר לכ"ק אדמו"ר הזקן הוציא הוד כ"ק אדמו"ר הזקן על הוצאות מלמדים במקומות ההם.

אחר הפסח קרא הוד כ"ק אדמו"ר הזקן בשם כמה אנשים אשר שלחם לפלך סמאלענסק בעירות וכפרים ע"פ הוראתו של החסיד רי"ז וכשעברו רק כשלוש שנים נוסדו שמה כמה קהלות ויהודי פולין התחילו לסחור את מדינת רוסיה ועשרות משפחות התיישבו שמה וירביצו תורה.

זאת אומרת, אשר העיקר הוא עבודת הבירורים ולהאיר מחשכי הארץ באור תורה ועבודה וההילוכים והנסיעות בעניני עסק ומסחר וקנין אינם אלא טפל בלבד.

הנחמה לירידת הנשמה בגוף

וזאת היא נחמתינו בענינו בירידת הנשמה בגוף מאיגרא רמה לחזות בנועם הוי', כי גם הנשמות היותר פחותות הנה בהיותם למעלה קודם ירידתן למטה להתלבש בגוף גשמי הנה לבד זאת שעוסקים בעבודה באהבה וביראה שזהו באופן אחר לגמרי העבודה בעולם הזה שעולם הזה הוא עלמא דשיקרא, זהו עולם שכל חללו מלא בשקר, ועולם הבא הוא עולם האמיתי, עולם שחללו מלא אמת, והעבודה שם היא באופן אחר לגמרי, הנה לבד זאת הרי הנשמה בעצם טבעה היא בעלת הרגש ומרגשת את שרשה, דשרש הנשמה כמו שהיא באצילות, ורגש ("געפיהל") זה וההרגשה ("דערפילען") את השרש והמקור כמו שהנשמה היא באצילות זהו כבר ענין אחר לגמרי, וירדה הנשמה לבירא עמיקתא בגוף גשמי ובעולם גשמי אשר החומר מכסה על הצורה הנה זאת היא נחמתינו אשר הוא ית' מסבב כמה עילות וסיבות לזכנו ולהיות בעזרתינו בכדי להשלים הכוונה לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

